

1950. 11. 22

Illés Béla: 1950. 11. 22

TALÁLKOZÁS A PINCÉBEN

[Regényrészlet]

Két jeepen mentünk a nyomdához. Befordultunk a Miksa-utcába. Egy döglött ló, egy felfordult teherautó (melynek égnekálló kerekei közül kettő hiányzott) és néhány, a sáros hóban heverő katonasapka (német és magyar katonasapka) hirdete, hogy erre felé, nem is régen, közelharc folyt. A havon itt-ott rozsdavörös foltok. Megalvadt vér.

— Ez lesz a nyomdaépület — mondotta Mitya.

A bejáratnál egy sovány asszony állott. Balkarján vöröskereszt.

— Ez a nyomda? — kérdeztem.
— Ez, kisasszony, ez! — felelte. — De valahogy — az istenért —, be nem menjenek. Németek vannak a pincében.

— Hány német van itt?
— Tizenkettő. És öt sebesült német is van a pincében.

Megmondottam Mityának, hogy mit hallottam a magyar asszonytól.

— Mondd meg neki, hogy hívja ide a németek parancsnokát.

— De...

— Kovács hadnagy, itt én parancsolok! — mondotta Mitya rideg, hivatalos hangon.

— Ugy lesz, hadnagy elvtárs! — feleltem.

A vöröskeresztes asszony a fejét csóválta, amikor átadtam neki Mitya parancsát. Pár pillanatig habozott, aztán bement a házba. Mi az utcán maradtunk. Mitya parancsára a hat katona — két csoportra osztva — lefeküdt a hóra. Fegyvereik csöve a nyomdaépület kapujára nézett.

Három-négy perc múlva a kapun egy német altiszt lépett ki. Majd olyan magas, mint Mitya, de görnyedt és (bár jobbában kézigránát szorongatott), inkább szánalmas volt, mint ijesztő.

Mitya a német mellé lépett, megvárta, mire az kiejtette kezéből a kézigránát egy egyszer megvárta, a német fálnak esett, majd leült. A földön ülve emelte föl — megadás jeléül — kezét.

— Állj fel! — kiáltott rá Mitya.

A német engedelmeskedett. Mitya végigtapogatta a fogoly zsebeit. Két revolvért és egy kést talált. A németnek megparancsolta, hogy menjen át az utca tulsó oldalára és álljon a falhoz. A német szó nélkül engedelmeskedett és mikor már nyolc-tíz méternyire volt Mityától — nevetésre, vigyorgásra húzta száját. Talán annak örült, hogy már nincs Mitya kezégyében, de valószínűleg inkább

annak, hogy végre fogoly. Tíz percen belül tizenkét foglyunk volt. Olyan engedelmesek voltak, hogy többet tettek, mint amit követeltünk. Egy vöröshajú, szeplős, zömök német, nemcsak a fegyvereit adta át, de derékszíját és sapkáját is átadta, sőt a bakancsát is le akarta húzni. Mitya a falhoz állított foglyok őrzésére két vörös katonát rendelt. Mi többiek bementünk a nyomdaépületbe.

A négyzögletes udvar üres. Az asszony, aki segítségünkre volt a németek elfogásában, mutatta az utat. Néhány lépcsőn kellett felmennünk, aztán benn voltunk az épületben.

Szedőgépek, köztük — földre terítve — szalmazsákok. Aporodott levegő, ételszag, hideg dohányüst — amin átütött az alvadt vér szaga. Vezetőnk egy keskeny lépcsőn hatalmas pincébe vezetett minket. A pincében félhomály volt, csak néhány olajmécses pislákol. A félhomályban gépeket láttunk és sok, nagyon sok embert, férfiakat, asszonyokat, gyerekeket. Amikor még a lépcsőn voltunk, hallottuk, hogy a pincében egyszerre huszan is beszélnek. De amikor Mitya belépett — hallott csend támadt. Valahonnét, a hatalmas pince egy sarkából nyöszörgés hallatszott. Rögtön tudtuk, — ott fekszenek a sebesültek. Amikor Mitya arrafelé indult, utat nyitottak neki — sorfalak között mentünk a sebesültekhez.

Szalmán feküdtek, két csoportba osztva. Az egyik csoport öt német sebesült. A másik csoport — három magyar és egy szovjet katona. Letérdeltem a szovjet katona mellé.

— Bántottak? — kérdeztem.

— Egy cigarettát! — felelte a sebesült, aki zubbonyban, de csizma és nadrág nélkül feküdt a szalmán. Csizmája a fejpárnát pótolta.

Mialatt Mitya cigarettát sodort neki, én kikérdeztem a sebesültet. Comblovása volt, sok vért vesztett. A magyarok — magyar asszonyok — jól bántak vele. Bekötözték, ápolták. Mindezt hivatalosan jelentettem Mityának. Mitya nem válaszolt. De többet tett ennél: A három magyar sebesült számára is sodort egy-egy cigarettát.

— Hivasd ide a nyomda igazgatóját, vagy parancsnokát, vagy az ördög tudja, hogy hívják.

Néhány perc múlva egy sovány, alacsony, félszeg ember állott előttünk. Beretválatlan volt. Ruhájából verejtékszag és kölnivíz-illat áradt.

— Mondd meg neki, Szvetlana, hogy ebben a nyomdában két-három nap múlva magyarnyelvű lapot fogunk nyomtatni. Rendbe kell hozni a gépeket.

Pár percig tárgyaltam az igazgatóval, aztán Mityához fordultam.

— Azt mondja, hogy a németek a nyomda minden gépét tönkretették és a gépeket a legjobb esetben is csak három-négy hónap alatt lehet rendbehozni.

Mialatt az igazgatóval tárgyaltam, a pincelakókból szűk gyűrű képződött körülöttünk. A félhomályban is láttam, hogy az emberek, akik kíváncsian hallgatták beszélgetésünket, soványak és piszkosak. A szemek, amelyek ránktapadtak — égtek, szinte világitottak.

Igy a lázas ember szeme csillog — és a nagyon éhes emberé.

Mityának még nem volt ideje jelen-tésemre válaszolni, amikor a gyűrűből kilépett egy ember és vállával az igazgatót félretolva, elélem állott.

— Hallgasson meg minket is, elvtársnő — mondotta halkán.

Alacsony, idősebb férfi volt. Ő is beretválatlan, piszkos és sovány. Hangja kissé rekedtes.

— Nos? Mit akar mondani?

— Csak annyit, hogy amennyiben a Vörös Hadseregnek szüksége van a nyomdára, a nyomda három napon belül üzemképes lesz. Ezt nemcsak a magam nevében mondom. Itt minden munkás így gondolkozik.

Megszoritottam a jobbát és éreztem, hogy a szemem könnybelábad.

Amikor Mityának megmondottam, hogy mit hallottam, Mitya magyarul szólott a magyar munkáshoz. Ezt mondotta:

— Rákosi Mátyás!

A munkás pár pillanatig késett a válasszal. Amikor végre válaszolt, hangja tisztán csengett. Ezt mondotta: — Sztálin.

Mitya átölelte, olyan erővel ölelte magához, hogy attól féltem, összetöri. Csak most vettem észre, hogy akik körülöttünk állnak, sírnak. Hangosan sírnak.

Mikor Mitya elengedte a magyar elvtársat, hozzám fordult:

— Kovács hadnagy, azonnal kiutazol Kispestre és ideszállítasz két teherautó élelmiszert. A legjobbakat válaszd. Elvtársaknak hozod. Magyar elvtársaknak,

Budapesti székesszéki házinyomdája 1941 — 9086

Helyszám		(Oldal)	(Köt. v. füz.)	(Idő)	(Hely)
81-32				1950. 11. 22	
Szerző		Forrás:			
Illés Béla		Kovács Márk			
Cím:		Találkozás a pincében			
Osztályozás		Budapesti Vonalkozó újságírók			

